

Inspektion av Polismyndigheten i Östergötlands län, arresten Linköping, den 5 mars 2014

Inledning

Justitieombudsmannen Cecilia Renfors genomförde den 5 mars 2014 en förannmäld inspektion av Polismyndigheten i Östergötlands län, arresten Linköping. Vid inspektionen deltog även enhetschefen Gunilla Bergerén samt föredragandena Elisabeth Sjöblom, Marie Hansson (protokollförare) och Anna Sellin.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med ett möte med polisområdeschefen/arrestföreståndaren Susanne Axelsson, stationsbefälet Göran Ludvigsson och arrestvakten Monica Forslund.

Efter det inledande mötet förevisades arrestlokalerna vid en rundvandring. JO och hennes medarbetare förde därefter samtal med en intagen och fyra personer ur personalen samt gick översiktligt igenom omhändertagande- och arrestantblad samt protokoll över omhändertaganden enligt polislagen (1984:387). Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med Susanne Axelsson, Göran Ludvigsson och Monica Forslund.

lakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Organisation m.m.

Arrestlokalen i Linköping togs i bruk 2001 och har 13 tillnyktrings- och 12 anhållningsceller. En tillnyktringsenhet (TNE) med åtta till tio platser finns på Universitetssjukhuset i Linköping. I polismyndighetens Tjänsteföreskrift (saknr 102-1) avseende frihetsberövade personer anges att chefen för polisområdet är arrestföreståndare. Arrestföreståndaren ansvarar för att verksamheten vid polisarresten är bemannad i tillräcklig grad med hänsyn till beläggning och

säkerhet. Förmansprovning görs av stationsbefälet eller vakthavande befäl. Personer som är omhändertagna enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall samt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga placeras inte i arrestcell. De placeras i arrestintaget och unga kan placeras i den s.k. natreceptionen i väntan på transport.

Vid incidenter upprättas avvikelserapport vilket anmäls till Rikspolisstyrelsen av stationsbefälet. En årlig tillsyn av arresten görs vid en skydds rond.

Bemötande och bemanning

Arresten är bemannad dygnet runt av arrestvakt som är anställd vid polismyndigheten. Arresten har sex fasta arrestvakter samt en personalpool som består av tio personer. Bemanningen av arresten utgörs av en arrestvakt, förutom fredagar kl. 19.00 – 04.00 och lördagar kl. 23.00 – 03.00 då två arrestvakter är i tjänst. När det finns fler än fem intagna i arresten, och i andra fall när det behövs, tillkallas förstärkning från personalpoolen. Arrestvakterna bär larm men är obeväpnade.

Polismyndigheten ansvarar för introduktion och utbildning av arrestvakter som i regel är en dag lång. De får även gå bredvid ordinarie arrestvakt i ett antal dagar. Utbildningen omfattar bl.a. lagstiftning samt kris- och konflikthantering. Arrestvakterna deltar i polisens arbetsplatsmöten. Rutinblad för nyanställda och poolpersonal förvaras i pärm i arrestpersonalens rum.

Vid samtal med personal framkom att de anser att ensamarbetet är förkastligt ur säkerhetssynpunkt. Man tar t.ex. ut intagna till rastgård ensam. Det framkom dock att arrestvakter inte öppnar arrestdörren ensam om en person som är omhändertagen enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m., LOB vill gå på toaletten.

Inskrivning

Arrestintaget utgörs av tre avvisiteringsrum. I samtliga rum finns en kamera uppsatt som vid behov kan slås på, t.ex. vid inskrivning av personer som uppträder våldsamt. Monitorerna finns hos vakthavande befäl på länskommunikationscentralen i Linköping. Den frihetsberövade tillfrågas om eventuella sjukdomar, skador och läkemedel. Kvinnliga intagna avvisiteras av kvinnlig personal, varvid de får ta av sig ytterplagg i arrestintaget och övriga kläder i en cell.

Celler, materiella förhållanden m.m.

Tillnyktringscellerna och anhållningscellerna är placerade i var sin korridor som är kameraövervakade. Gemensam dusch och toalett finns i vardera änden av korridorerna. Utrustningen i en tillnyktringscell består av en galonmadrass och vattenautomat. Några tillnyktringsceller har även toalett och handfat. Anhållningscellerna är standardutrustade och tio har toalett. Av säkerhetsskäl är dörren till toaletten låst och arrestpersonal låser upp dörren utifrån. Samtliga cellfönster har jalousier av metall som inte går att reglera och ger dåligt ljusinsläpp.

Cellerna har belysning för dag och natt som regleras utifrån. Vid extra tillsyn är nattbelysningen tänd. I övriga fall bestämmer den intagne vilken belysning som ska vara på.

En av anhållningscellerna fungerar som observationscell för intagna i behov av extra tillsyn. Tillsynen av den intagne sker genom ett stort fönster från ett intilliggande läkarrum. Övervakning görs av polis i avvaktan på att extrapersonal finns tillgänglig.

Cellerna städas efter att den intagne lämnat arresten och galonmadrasserna rengörs efter varje intagen. Cellerna och de övriga utrymmena gav ett rent intryck.

Intagna serveras uppvärmda färdigrätter. Specialkost finns att tillgå. Hygienartiklar, kläder och lakan delas endast ut till anhållna. Intagna som röker bjuds på tre cigaretter per dag. Nikotinplåster finns att tillgå samt även vissa receptfria läkemedel.

Tillsyn

Av tjänsteföreskriften framgår att en riskbedömning alltid ska utföras på frihetsberövade personer av stationsbefäl i samband med beslut om insättning i arrest eller så snart detta kan ske. Riskbedömningen ska ligga till grund för all hantering av den frihetsberövade.

Tillsyn sker via en lucka på celldörren. Berusade personer ses normalt till var femtonde minut medan tillsyn av gripna/anhållna sker en gång i timmen. Tillsynen dokumenteras på tillsynsblad. Det förs en dialog mellan stationsbefälet och arrestvakten om tillsynsfrekvensen av den intagne.

Vid samtal med personal framkom att det är ovanligt med incidenter och våldsanvändning i arresten.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Arresten har fyra rastgårdar som är ca 11 kvadratmeter och samtliga har ljusinsläpp från taket som består av nätgaller med skydd för nederbörd. Rastgårdarnas väggar är av betong. Arrestvakten tar ensam ut den intagne på rastgården. Rökning är tillåten för alla intagna som fyllt 18 år.

I samband med måltid tillfrågas den intagne om denne önskar utomhusvistelse och detta dokumenteras på tillsynsbladet.

Information om rättigheter

Rikspolisstyrelsen (RPS) har tillsammans med Riksåklagaren tagit fram ett informationsblad, på 43 olika språk, med information om intagnas rättigheter i samband med frihetsberövandet. Informationsbladet finns tillgängligt för samtliga polismyndigheter.

Vid inspektionstillfället fanns informationsbladet tillgängligt på flera olika språk i en pärm i arrestintaget. Informationsbladet delas ut till alla intagna vid inskrivningen och det dokumenteras på tillsynsbladet att detta har skett.

Vid samtal med en intagen framkom att denne tilldelats informationsbladet men att texten nog var svårläst för många.

Underrättelse till närstående m.m.

Vid frihetsberövande av underåriga kontaktas alltid vårdnadshavare och socialtjänsten. För övriga frihetsberövade saknas särskilda rutiner för att fråga om han eller hon vill att anhöriga ska underrättas om frihetsberövandet (jfr 24 kap. 21 a § rättegångsbalken, 17 a § polislagen och 3 § häktesförordningen [2010:2011]).

Enligt tjänsteföreskriften ska vakthavande befäl, eller den han eller hon uppdrar åt, lämna underrättelse till konsulat m.m. om en frihetsberövande åtgärd mot en utländsk medborgare. Underrättelsen ska dokumenteras.

Hälso- och sjukvård

Vid sjukdom eller skada är det stationsbefälet eller vakthavande befäl som beslutar om läkare ska tillkallas eller om den frihetsberövade ska föras till sjukhus. Särskilt avtal för läkarassistans saknas. Enligt tjänsteföreskriften får berusade personer med insulinbehandlad diabetes inte förvaras i polisarrest utan ska tillnyktra på sjukhus (tillnyktringsenhet, beroendeakut eller annan enhet).

Fastställda rutiner för läkemedelshantering saknas. Om den intagne har med sig läkemedel i originalförpackning är det arrestvakten som beslutar om läkemedlet ska delas ut. Arrestvakten för dock en dialog med stationsbefälet. En särskild läkemedelslista fylls i vid utdelning av läkemedel. Egna medhavda läkemedel delas inte ut, om det inte är klart vad det är för läkemedel och sjukvården bekräftar medicineringen. Det förekommer även att polisen åker hem till den intagne för att hämta dennes läkemedel.

Personal uppgav att ansvarsfördelningen för läkemedelshantering är oklar och att rutiner för denna hantering har efterfrågats i flera år. Vidare framfördes att arrestpersonalen inte borde ha ansvar för läkemedelshantering.

Granskning av handlingar

Vid den översiktliga granskningen av tillsynsblad konstaterades att det i ett stort antal tillsynsblad endast registrerats att tillsyn utförts. Det fanns inga anteckningar om den intagnes status, t.ex. om han eller hon sover eller pratar och det framgick inte heller om intagna tillfrågats om utomhusvistelse.

Avslutande genomgång

Genomgången inleddes med att JO tackade för det vänliga bemötandet som hon och hennes medarbetare fått av polismyndigheten i samband med inspektionen. JO framförde även att hennes övergripande intryck av verksamheten vid arresten är att den är välordnad och välfungerande.

Därefter redogjorde JO för sina iakttagelser under inspektionen och för vad som kommit fram vid samtalen med intagna och personal samt för iakttagelser i samband med den översiktliga granskningen av handlingar. I samband med det antecknades följande.

Bemannning i arresten

Vid samtal med personal framkom bl.a. att personalen upplever ensamarbetet som otillfredsställande ur säkerhetssynpunkt samt att ensamarbetet medför att intagna inte tas ut ur cellen nattetid. Polismyndigheten framförde att arrestpersonalen måste vara vaksam på när det finns en risksituation och att förstärkning kan tillkallas vid behov. Frågan om ensamarbete har varit föremål för diskussion i samband en hot- och riskanalys men det har inte fattats något nytt beslut. Vid frisläppande är man alltid två även på natten. Arrestvakterna går dubbelt vid behov.

Hälso- och sjukvård

Samtal fördes kring läkemedelshanteringen i arresten. Polisen uppgav att även denna fråga har varit föremål för diskussion.

Granskning av handlingar

Vid den översiktliga granskningen av handlingar noterades att det sällan görs anteckningar på tillsynsbladet om intagnas status, t.ex. om den intagne sover eller pratar, i samband med tillsyn. Även uppgifter om tid för frigivning samt om intagna tillfrågats om utomhusvistelse saknades i flera fall.

Polisen uppgav att för de som är omhändertagna enligt LOB förs anteckningar, t.ex. om den intagne sover eller är vaken. Vidare kan stationsbefälet fatta beslut om att extra tillsyn är nödvändig. Stationsbefälet kan även besluta om placering i den särskilda observationscellen.

Underrättelse till anhörig

JO noterade att det inte finns någon särskild rutin om att fråga intagna om de vill att någon anhörig ska underrättas om frihetsberövandet. Utgångspunkten är att underrättelse till närstående ska lämnas vid ett frihetsberövande, även för dem som är omhändertagna enligt LOB.

Uttalanden

Med anledning av vad som förekommit vid inspektionen vill jag uttala följande.

JO har vid flera tillfällen kritiserat polismyndigheter för brister i frågor om underrättelse till närstående. JO 2012/13 s. 165 (dnr 3682-2011) rörde en anhållen person och JO 2013/14 s. 222 (dnr 2293-2012) en person som omhändertagits för berusning. I det sistnämnda beslutet framhöll JO att det är polisens sak att på eget initiativ informera om och erbjuda den omhändertagne möjligheten att kontakta närstående. Skulle ordnings- och säkerhetsskäl hindra detta, ska man tillfråga den omhändertagne om han eller hon vill att man från polisens sida lämnar underrättelsen. Frågor om underrättelse till närstående ska dessutom dokumenteras.

Jag förutsätter att polismyndigheten omedelbart ser över sina rutiner i fråga om underrättelse till närstående så att författningarna följs.

Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att dokumentera information i samband med tillsyn. Sådan information gör det möjligt att i efterhand granska vad som hänt under frihetsberövandet. Anteckningarna är också av vikt för övrig personal som har del i tillsynen av den intagne. Den oklarhet som synes råda kring läkemedelshanteringen i arresten är enligt min mening otillfredsställande. Jag ser det därför som angeläget att polismyndigheten säkerställer att fastställda rutiner finns för såväl anteckningar vid tillsyn som för läkemedelshantering.

Vid protokollet

Marie Hansson

Justerat den 19 maj 2014

Cecilia Renfors